

Kristjánssonar, í máli þessu. Til þess að sekta málsaðilja fyrir gagnkvæm móðgandi ummæli finnst ekki nægileg ástæða. Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður. Mál þetta hefur verið rekið skriflega samkvæmt síðustu málsgrein 109. gr. laga nr. 85 23. júní 1936 um meðferð einkamála í héraði.

Þá þykir og rétt að geta þess, að frest þann, sem varð á rekstri málsins, meðan héraðsdómari lá veikur í vetur, sem leið, notuðu málsaðiljar samkvæmt 110. gr. nefndra laga til þess að skiptast á skjölum í málinu og flýta fyrir úrslitum.

Dráttur sá, sem orðið hefur á uppkvaðningu dóms þessa, stafar aðallega af veikindum dómarans og veikindum bæði á heimili hans og fulltrúa hans svo og af óvenju miklum embættisönnum.

Þvi dæmist rétt vera:

Stefndi, framkvæmdastjóri K. Þ., Þórhallur Sigtryggsson, svo og stjórnarnefndarmenn K. Þ., þeir Björn Sigtryggsson, Bjartmar Guðmundsson, Baldur Baldvinsson, Páll Jónsson og Karl Kristjánsson, allir f. h. Kaupfélags Þingeyinga, Húsavík, skulu vera sýknir af kröfum stefnandans, Ásgeirs Kristjánssonar, í máli þessu.

Málskostnaður falli niður.

Mánudaginn 14. október 1946.

Nr. 26/1945. **Dánarbú Ásgríms Sigfússonar, Ásgeir Stefáns-son og Þórarinn Egilson**

(Hrl. Lárus Fjeldsted)
gegn

H/f Sviða (Hrl. Garðar Þorsteinsson).

Setudómarar próf. Gunnar Thoroddsen og próf. Ólafur Lárusson í stað hrd. Árna Tryggvasonar og hrd. Jónatans Hallvarðssonar.

Skýring og fylling samnings.

Dómur hæstaréttar.

Áfrýjendur hafa skotið máli þessu til hæstaréttar með stefnu 28. febr. 1945. Krefjast þeir aðallega algerrar sýknu af kröfum stefnda í málinu, en til vara, að dæmd fjárhæð verði lækkuð. Svo krefjast þeir og málskostnaðar úr hendi stefnda bæði í héraði og fyrir hæstarétti eftir mati dómsins.

Stefndi krefst staðfestingar á hinum áfrýjaða dómi og málskostnaðar af áfrýjendum in solidum fyrir hæstarétti eftir mati dómsins.

Eins og í héraðsdómi greinir, var sýknukröfu áfrýjenda vegna aðildarskorts stefnda hrundið í héraði með úrskurði 2. maí 1944. Úrskurði þessum hefur hvorki verið skotið til hæstaréttar samkvæmt 71. gr. laga nr. 85/1936 né heldur ásamt dómi þeim, sem hér liggur fyrir. Verður þess vegna ekki hjá því komizt að telja stefnda aðilja máls þessa.

Aðiljar eru á einu máli um það, að við kaup hlutabréfanna og við samningsgerðina 25. sept. 1941 hafi hvorki seljandi né kaupandi haft í huga, að auknar skattkröfur, er stöfuðu frá rekstri félagsins á fyrri árum, yrðu gerðar á hendur því. Svo verður og samkvæmt málflutningnum að leggja það til grundvallar, að á þeim tíma hafi hvorugum samningsaðilja verið kunnar skuldir þær, kr. 21531.86 og kr. 4292.00, sem í héraðsdómi greinir, enda voru þær ekki skráðar í bókum félagsins. Þar sem svo stóð á, þykir eðlilegast, þrátt fyrir orðalag samningsins frá 25. sept. 1941, að áfrýjendur beri hallann af því, að framangreindar kröfur komu síðar fram á hendur félaginu. Ber því að dæma þá til þess að greiða stefnda kröfurnar, eins og gert er í héraðsdómi.

Með því að samningsgerðin um hlutabréfin var ekki eins glögg og ástæður lágu til og óvarlega frá samningnum gengið af hálfu kaupenda, þykir rétt, að málskostnaður fyrir báðum dómum falli niður.

D ó m s o r ð :

Áfrýjendur, dánarbú Ásgríms Sigfússonar, Ásgeir Stefánsson og Þórarinn Egilson, greiði stefnda, h/f Sviða, in solidum kr. 83900.85 ásamt 6% ársvöxtum af kr. 79650.26 frá 26. okt. 1943 til 11. nóv. 1943 og af kr. 83900.85 frá þeim degi til greiðsludags.

Málskostnaður bæði í héraði og fyrir hæstarétti fellur niður.

Dóminum ber að fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Hafnarfjarðar 18. janúar 1945.

Árið 1945, fimmtudaginn 18. janúar, var í bæjarþingi Hafnarfjarðar, sem haldið var á skrifstofu embættisins í Hafnarfirði af hinum reglulega dómara, bæjarfógeta Bergi Jónssyni, kveðinn upp dómur í ofangreindu máli.

Mál þetta, sem dómtekið var 3. janúar s. l., er höfðað fyrir bæjarþinginu með stefnu, útgefinni 26. október 1943, af Garðari Þorsteinssyni hrl. f. h. Sviða h/f gegn fyrrverandi stjórn Sviða h/f, þeim Ásgrími Sigfússyni, fyrrum útgerðarmanni í Hafnarfirði, Þórarni Egilson útgerðarmanni, sama stað, og Ásgeiri Stefánssyni framkvæmdarstjóra, sama stað, öllum persónulega, til greiðslu in solidum kr. 105167.26 ásamt 6% ársvöxtum frá stefnubirtingardegi til greiðsludags auk málskostnaðar samkvæmt taxta Málflutningsmannafélags Íslands, og framhaldsstefnu, útgefinni 11. nóvember 1943, af sama stefnanda gegn sömu stefndu til hækkunar framangreindri frumstefnukröfu um krónur 4250.59, og var þá stefnukrafan orðin kr. 109417.85 ásamt 6% ársvöxtum frá stefnudegi til greiðsludags, og málskostnaðar samkvæmt taxta Málflutningsmannafélags Íslands. Báðir aðiljar hafa lýst því yfir í málsskjölum, að þeir séu á einu máli um það að leggja málið eigi til sátta fyrir sáttanefnd, og við þingfestingu málsins lýstu þeir yfir því með skirskotun til 15. tölul. 5. gr. laga nr. 85/1936 um meðferð einkamála í héraði, að útilokað sé, að sátt gæti á komið fyrir sáttanefnd. Dómarinn leitaði um sættir bæði við þingfestingu aðalstefnu hinn 2. nóvember 1943 og framhaldsstefnu hinn 11. nóvember 1943, en sáttatilaun reyndist árangurslaus.

Af hálfu stefndu var í fyrsta lagi höfð frammi krafa um sýknu vegna aðildarskorts, en stefnandi mótmælti þeirri kröfu. Varð samkomulag um það með aðiljum að óska munnlegs flutnings um greinda kröfu eina út af fyrir sig, áður en málið kæmi til álita að efni til, ef svo mætti verða. Fór fram munnlegur málflutningur um þetta atriði hinn 21. apríl 1944, en sýknukröfunni var hrundið með úrskurði dómsins, upp kveðnum 2. maí f. á. Úrskurðurinn var eigi kærður til hæstaréttar, en málið tekið fyrir af nýju 13. júní 1944, og að loknum gagnasöfunum var málið tekið til munnlegs málflutnings í réttarhaldi 9. nóvember 1944. Af ástæðum, sem getur um í málinu, varð munnlegur málflutningur ekki háður fyrr en 3. janúar 1945, svo sem fyrr greinir.

Stefnandi hefur við lokamálflutninginn lækkað stefnukröfu sína þannig, að frá kr. 109417.85 dragist kr. 25517.00, sbr. rskj. nr. 28, og er því krafa hans kr. 83900.85 ásamt 6% ársvöxtum frá stefnudegi til greiðsludags og málskostnaði.

Stefndu mótmæla kröfum stefnanda og krefjast sýknu í málinu og málskostnaðar að skaðlausu samkvæmt mati dómarans.

Málavextir eru sem hér segir:

Hinn 8. september 1941 sendi Gisli Jónsson í umboði Sviða h/f í Hafnarfirði tilboð til Hrímfaxa h/f, sem eru stefnendur í máli þessu, um sölu á 88 hlutabréfum Sviða h/f, og skyldi kaupverð vera kr. 18500.00 á hvert bréf, að nafnverði kr. 1500.00. Auk þess fylgdu kaupunum 8 hlutabréf, sem félagið átti sjálft. Kaupverð alls skyldi vera kr. 1628000.00, og skyldu fylgja bréfunum allar eignir félagsins samkvæmt lista yfir eignir og skuldir, sem umboðsmaður lét fylgja og hafði undirritað. Stjórn h/f Hrímfaxa, stefnandi í máli þessu, samþykkti sölutilboðið með áritun á það og áskildi í samþykkinu, að efnahagsreikningurinn (framangreindur listi um eignir og skuldir) væri réttur í öllum *verulegum atriðum*. Á tímabilinu frá 8. sept. til 25. sept. 1941 var af hálfu stefnanda gerð nokkur athugun á bókum Sviða h/f, og virtist stefnanda vantaldar skuldir á listann í 7 liðum, samtals að upphæð kr. 76835.10, að því er stefnanda segist frá. Aðilja greinir nokkuð á um það, hvort listi þessi hafi verið ræddur, eða að minnsta kosti, að hve miklu leyti, á sameiginlegum fundi aðilja hinn 25. sept. 1941. Umboðsmaður stefnanda segir, að listinn hafi legið fyrir fundinum og rætt hafi verið um alla 7 liðina, en umboðsmaður stefndu kveðst aðeins muna eftir, að stefnandi hafi „röflað“ eitthvað, en viðurkennir þó, að muna eftir, að fjóra liðina var minnst á. En hvað sem réttast kann að vera um þetta atriði, er viðurkennt af báðum, að fundinum lauk með undirskrift beggja aðilja undir samkomulag eða yfirlýsingu, sem liggur fyrir í málinu, þar sem seljendur (stefndu) lækkuðu kaupverðið um 28000.00 kr., og kaupandi (stefnandi) fellur frá að gera athugasemdir við uppgerð á eignum og skuldum seljenda og „tekur á sig allar skuldir og skuldbindingar félagsins og eignir þess undantekningarlaust, og falla báðir aðiljar frá að gera nokkrar athugasemdir síðar, enda er kaupanda kunnugt um allar ráðstafanir, er félagið hefur gert til þessa dags í sambandi við félagið.“

Eftir áramót 1942 athugaði G. E. Nielsen endurskoðandi bókhald Sviða h/f frá undanfórnum árum samkvæmt fyrirsmælum ríkisskattanefndar, og 4. marz 1942 skrifaði ríkisskattanefndin stefnanda, þáverandi eiganda Sviða h/f, og tilkynnti athugun þessa og lét fylgja skýrslu endurskoðandans. Var tekið fram í bréfinu, að búast mætti við skatthækkun, reista á skýrslunni. Stefnandi sendi umboðsmanni stefndu bréfið og skýrsluna þegar í stað og tók jafnframt fram, að hann sem kaupandi hlutabréfanna teldi sér væntanlegar skattahækkanir óviðkomandi, og bæri fyrri eigendum að gera athugasemdir við skýrsluna. Hinn 14. marz 1942 svaraði umboðsmaður stefndu með bréfi og lýsir yfir því, að stefndu telji sér málið

óviðkomandi með skirskotun til samkomulagsins frá 2½ 1941 og annarra skjala snertandi sölu hlutabréfanna. Hinn 23. marz s. á. var umboðsmanni stefndu svarað bréflega og honum tilkynnt enn, að stefnandi telji sér athugasemdir endurskoðenda og væntanlegar skatthækkanir á félagið fyrir árið 1940 óviðkomandi, og kveðst muni sækja seljendur hlutabréfanna um endurgreiðslu, ef nýr skattur af þeim ástæðum verði lagður á Sviða h/f og ef kaupandi (stefnandi) skyldi neyðast til að greiða hann um stundarsakir.

Hinn 18. maí 1942 fékk stefnandi bréf frá rikisskattaneftnd, þar sem tilkynntur er úrskurður nefndarinnar, en samkvæmt honum voru skattar Sviða h/f fyrir 1940 hækkaðir þannig: Tekjuskattur úr kr. 78540.00 í kr. 120640.00. Stríðsgróðaskattur úr kr. 29115.00 í kr. 65952.00, og eignarskattur úr 3450.80 í kr. 3856.70. Var 14 daga frestur veittur til svars um löglega fjárfirfærslu í nýbyggingarsjóð. Út af þessu skrifar stefnandi umboðsmanni stefndu bréf hinn 6. júní, endurtekur fyrri afstöðu sína til skatthækkana og sendir afrit af bréfi rikisskattaneftndar, til þess að umboðsmaður stefndu eða þeir sjálfir geti svarað athugasemdunum. Enn fremur kveðst stefnandi muni krefja endurgreiðslu á þeim sköttum, sem hann kunni að verða tilneyddur að greiða.

Umboðsmaður stefndu svaraði þessu bréfi 18. s. m. og kveður umbjóðendur sína standa við allar fyrri yfirlýsingar. Kveður stefnandi verða að bera ábyrgð á vanrækslu, ef hann geri sig sekan í henni. Mótmælir allri ábyrgð á skattaútreikningi eða skattskyldu Sviða h/f.

Þá var óskað lögtaks hjá Sviða h/f, og skrifar stefnandi þá enn bréf til umboðsmanns stefndu, minnir á skattahækkanirnar, endurtekur ábyrgðarleysi sitt á hækkunum og áskilur sér endurgreiðslurétt, ef hann verði að greiða þær. Tilkynnir, að lögtakið muni hefjast sama dag kl. 2, til þess að umboðsmanni stefndu eða þeim sjálfum veitist kostur á að mæta. Bréfi þessu svarar umboðsmaður stefndu samdægurs og kveðst vera fús til að mæta í lögtaksmálinu og veita umboðsmanni stefnanda aðstoð, án þess að viðurkenning á nokkrum skyldum umbjóðenda sinna til greiðslu skattaauka felist í því. Enn segist stefnandi hafa skrifað umboðsmanni stefndu bréf 7. ágúst og spurzt fyrir um varnir, sem hann kynni að vilja láta koma fram við lögtaksgerðina, en hann svarar 31. ágúst, að lögtaksmálið sé sér óviðkomandi og verði stefnandi að svara að öllu leyti til sakar.

Lögtak var úrskurðað, og greiddi stefnandi þá skattaaukana. Voru það samtals kr. 79343.40. Er stefnt fyrir þeirri upphæð og kr. 4250.59 að auki, sem var 10% viðauki við skattana, en síðar hefur stefnandi dregið kr. 25517.00 frá þessum upphæðum samkvæmt upplýsingum Nielsens endurskoðanda um, að sú upphæð

hafi verið offærð á árið 1940, sbr. rskj. nr. 28. Er því stefnukrafa þessa liðs samtals kr. 58076.99.

Tvær aðrar upphæðir hefur stefnandi greitt og telur sig eiga endurgreiðslurétt á:

1. Stríðstryggingariðgjald og stimpilgjald frá 1940, sem ekki hafði verið tekið með á efnahagsreikning 31. des. 1940, kom hvergi fram í bókhaldi félagsins og kom fyrst fram á árinu 1942, £ 825:6:9, eða isl. kr. 21531.86.
2. Kr. 4292.00 til Stríðstryggingarfélags íslenskra skipshafna fyrir árið 1941, en sú upphæð var ekki færð í bækur félagsins, og kveður stefnandi sér hafa verið ókunnugt um þá upphæð fyrr en um áramót 1942—1943.

Stefnandi rökstyður kröfur þessar með því, að hér sé um „faldar“ skuldir að ræða, sem ekki geti hafa fallið undir samkomulagið frá 25. sept. 1941, því hann hafi ekki haft nokkra hugmynd um, að þessar kröfur gætu komið fram, þar sem stefndu ekki hafi látið þeirra getið, og sjálfur hafi stefnandi aðeins látið fram fara lauslega tölulega athugun á bókum félagsins, en enga „kritiska“ endurskoðun.

Stefndu halda því hins vegar fram, að greint samkomulag frá 25. sept. 1941 hafi átt að vera „endir allrar deilu“, og geti stefnandi því enga kröfu haft í frammi á hendur þeim, frá því hafi verið gengið með þeim 28 þús. króna afslætti, sem veittur var á kaupverði bréfanna. Hefur umboðsmaður stefndu látið þess sérstaklega getið, að hann hafi sjálfur orðað samkomulagið og talið sig undirbyggjulaust hafa tekizt að láta það koma greinilega fram í orðalagi, að þetta ætti að vera „endir allrar deilu“ um skuldir og eignir. Enn fremur hefur því verið haldið fram af hálfu stefndu, að kaupin hafi verið kaupendum svo hagstæð og þeir með þeim hagnast svo mikið á seljanda, að hann eigi frekar endurgreiðslurétt á hendur þeim. Stefnandi hefur haldið því fram, að hið síðast talda skipti ekki á neinn hátt máli, með því allt hafi verið selt fyrir fast verð, og telur dómarrinn þá skoðun rétta, eftir því sem fyrir liggur í málinu.

Dómarrinn litur svo á, að úrslit málsins hljóti að velta aðallega á tveim atriðum. Í fyrsta lagi, hvort stefnandi var tilneyddur að greiða sjálfur af hendi þær kröfur, sem hann hefur stefnt út af, og í öðru lagi, hvort endurgreiðsluréttur á hendur stefndu getur samrýmt samkomulagi aðilja frá 25. sept. 1941 eða ekki. Það virðist tvímælalaust um allar þær kröfur, sem hér koma til greina, að stefnandi varð að hlíta því, að gengið væri að honum fyrir þessum skuldum, þar sem hann hafði við kaup hlutabréfanna tekið við eignum og skuldum hlutafélagsins og átti út á við að svara til skuldanna, hvernig sem endurgreiðslurétti á hendur stefndu

væri varið á milli aðilja sjálfra. Í þeim tilfellum var einnig um svo rétt háar kröfur að ræða, að stefnanda var raunverulega ókleift að skjóta sér undan greiðslu þeirra. Samkomulagið frá 25. sept. 1941 er að orðalagi mjög viðtækt, sérstaklega þar sem sagt er, að kaupandi „*lekur á sig allar skuldir og skuldbindingar félagsins og eignir þess undantekningarlaust.*“ En þegar nánar eru athuguð ákvæði eða ummæli skjalsins, sést að þetta er byggt á forsendum, sem takmarka allmikið svið þessa viðtæka orðalags. Í lok þriðju málsgreinar segir „*enda er kaupanda kunnugt um allar ráðstafanir, er félagið hefur gert til þessa dags í sambandi við félagið.*“ Í þessari setningu hlýtur að felast sá fyrirvari, að hann nái aðeins til þeirra ráðstafana, sem kaupanda gat verið kunnugt um eða hægt var að ætlast til, að hann byggist við eða hefði eitthvað tilefni til að ráða í. Samkvæmt þessum skilningi virðist augljóst, að þær ráðstafanir, sem urðu til þess, að greindar stefnukröfur komu fram síðar og féllu á stefnanda, svo hann sá sér ekki fært annað en að greiða skuldina upp á væntanlega endurgreiðslu, komast ekki undir hina síðarnefndu málsgrein samningsins, því ekki var hægt að ætlast til þess, að stefnanda væri kunnugt um, að rannsókn myndi fara fram á bókhaldi félagsins með þeim árangri, að félagið reyndist hafa haft þá galla á bókhaldi eða talið þannig fram til skatts, að rannsókn leiddi til stórfelldra skattþækkana um fleiri ár aftur í tímann. Sama má segja um það, að þeim er ekki bent á, að kröfur myndu koma fram fyrir liðinn tíma fyrir lögboðin stríðsryggingariðgjöld, stimpilgjöld og gjöld til stríðsryggingarfélags íslenzkra skipshafna, úr því ekki var getið um það á eigna- og skuldalista eða í bókum félagsins. Virðist eðlilegast að líta svo á, að kvartanir stefnanda yfir þeim kr. 76835.10, sem hann heldur fram, að hafi virzt vantaldar skuldir hinn 25. sept. 1941, hafi gefið tilefni til þess, að 28000 kr. afslátturinn var veittur, en ekki hafi verið gert ráð fyrir því hvorki af seljendum eða kaupendum, að hærri skuldir ættu eftir að reynast vantaldar. Verður seljendum ekki ætluð sú undirhyggja, að reyna að hylja vitund sína eða grun um slíkar skuldir, sem stefnt er fyrir í máli þessu, með hlutdeild sinni í samkomulaginu og orðalagi þess í þeim tilgangi að velta þeim á kaupanda og nota sér þannig, að hann hlaut að vera grandlaus um tilveru skuldanna.

Samkvæmt framanrituðu er það skoðun dómarsins, að hinar umstefndu kröfur falli ekki undir margnefnt samkomulag aðilja frá 25. sept. 1941. Þegar af þeirri ástæðu og með skírskotun til framanritaðs ber að taka kröfur stefnanda að öllu leyti til greina og dæma stefndu til þess að greiða stefnanda in solidum stefnukröfuna, kr. 83900.85, ásamt 6% ársvöxtum frá 26. október 1943 af kr. 79650.26 til 13. nóvember 1943, en frá þeim degi 6% ársvextir af kr. 83900.85 til greiðsludags og kr. 3000.00 í málskostnað.

Þess ber að geta, að á meðan mál þetta var fyrir rétti, dó einn hinna stefndu, Ásgrímur Sigfússon framkvæmdarstjóri, en umboðsmaður hinna stefndu hefur svarað til saka fyrir dánarbú hans.

Því dæmist rétt vera:

Hinir stefndu, dánarbú Ásgríms Sigfússonar, Ásgeir Stefáns-son og Þórarinn Egilson, greiði stefnandanum, Garðari Þorsteinssyni f. h. Sviða h/f, in solidum kr. 83900.85 ásamt 6% ársvöxtum frá 25. október 1943 af kr. 79650.26 til 13. nóv. 1943, en frá þeim degi 6% ársvextir af kr. 83900.85 til greiðslu-dags og kr. 3000.00 í málskostnað, allt innan 15 daga frá lög-birtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.

Mánudaginn 14. október 1946.

Kærumálið nr. 14/1946. Ásgrímur Albertsson
gegn

Erlendi Þorsteinssyni.

Setudómari próf. Ísleifur Árnason
í stað hrd. Árna Tryggvasonar.

Synjun frests.

Dómur hæstaréttar.

Guðmundur Hannesson, bæjarfógeti á Siglufirði, hefur kveðið upp hinn kærða úrskurð.

Í kærumáli þessu, sem hæstarétti hefur verið sent með bréfi bæjarfógeta Siglufjarðar, dags. 25. f. m. og hingað komnu 1. þ. m., hefur sóknaraðili kært úrskurð, kveðinn upp á bæjarþingi Siglufjarðar 19. f. m., þar sem sóknaraðilja er synjað um frekari frest varnaraðilja gegn honum.

Hæstarétti hefur borízt greinargerð frá sóknaraðilja. Krefst hann þess, að úrskurði héraðsdómara verði hrundið og honum veittur nægilegur frestur til vitnaleiðslu í málinu.

Varnaraðili hefur hvorki sent hæstarétti kröfur né grein-argerð í kærumálinu.

Á dómþingi 9. maí þ. á. lagði sóknaraðili fram vottorð tveggja manna, og voru vottorð þessi tekin gild sem stað-fest væru af umboðsmanni varnaraðilja. Var öflun gagna þá talið lokið og dagur til munnlegs málflutnings ákveðinn.